

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ З ОРТОГРАФІЇ ТА ПУНКТУАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт
з дисципліни «Українська мова»
для студентів усіх спеціальностей**

Затверджено редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № 3 від 06.11.2019

Харків
НТУ «ХПІ»
2019

Основні труднощі з орфографії та пунктуації сучасної української мови : методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з дисципліни «Українська мова» для студентів усіх спеціальностей / уклад. Гомон А. М., Дяченко О. В. – Харків: НТУ «ХПІ», 2019. – 36 с.

Укладачі: А. М. Гомон
О. В. Дяченко

Рецензент О. М. Кримець

Катедра української, російської мов і прикладної лінгвістики

ВСТУП

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян. Чистіша від сльози
Вона хай буде. Вірно і слухняно
Нехай вона щоразу служить вам,
Хоч і живе своїм живим життям.*

Максим Рильський

Ухвалення та затвердження Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» повинно сприяти підвищенню рівня володіння сучасною українською мовою всіма громадянами України. Особливо це актуально у зв'язку з схваленням та затвердженням нової редакції «Українського правопису» (Постанова Кабінету Міністрів України №437 від 22 травня 2019 р.).

Перш за все – це добре, глибоке, усвідомлене знання норм української мови, закріплених правилами орфографії та пунктуації. Пропоновані методичні вказівки спрямовані на активізацію вміння правильно писати та автоматизацію навичок грамотного письма. Їх мета також полягає в тому, що знання правил слід перевести в уміння застосовувати ці правила до певної мовної одиниці, – слова, морфеми, форми, синтаксичної конструкції, а потім закріпити їх у аналогічних мовних одиницях. Таким чином, добре закріплене вміння правильно вживати конкретну орфограму чи пунктограму шляхом виконання систематичних вправ та завдань сприяє навичкам писати без помилок та забезпечує автоматичне грамотне писання.

Пропоновані методичні вказівки адаптовано й опрацьовано відповідно до вимог чинного «Українського правопису» (2019). При складанні навчально-методичних завдань враховано як власний досвід укладачів щодо проведення письмових робіт із студентами першого курсу НТУ «ХП», так і досвід колег по катедрі української, російської мов і прикладної лінгвістики «НТУ ХП».

Основні орфограми

- велика літера, власні імена, географічні та астрономічні назви;
- правопис префіксів, суфіксів;
- вживання м'якого знаку й апострофа;
- подвоєння букв і спрощення в групах приголосних;
- ненаголошені **е, и** чергування голосних;
- чергування приголосних звуків;
- правопис відмінкових закінчень;
- правопис особових форм дієслів;
- правопис складних слів: іменників, прикладок, прикметників, числівників, займенників, прислівників, прийменників, сполучників, часток, вигуків.

Основні пунктограми

- крапка в кінці речення;
- знак оклику, знак питання;
- коми в простому реченні: при звертанні; вставних словах; однорідних членах; при повторенні;
  - після стверджувальних і заперечних слів; при порівняльних зворотах;
  - відокремлених членах (дієприкметникових зворотах, дієприслівниках і дієприслівникових зворотах);
- коми у складному реченні: на межі простих речень, що входять до складносурядного речення; на межі простих речень, що входять до безсполучникового речення; для виділення підрядних речень;
  - крапка з комою:
  - між простими реченнями, що входять у безсполучникове; між дуже поширеними однорідними членами;
- двокрапка: у простому реченні після узагальнювальних слів перед однорідними членами; у безсполучниковому реченні, якщо друге розкриває зміст першого або вказує на причину; при прямій мові після слів автора;
- тире у простому реченні: між підметом і присудком; на місці пропущеного члена речення; після однорідних членів перед узагальнювальним словом; для виділення вставних словосполучень; для виділення уточнювальних означень і прикладки;

- тире у складному реченні: на межі простих, якщо у першому реченні подано причину, а у другому – наслідок; при швидкій зміні подій, різкому протиставленні; при зіставленні, порівнянні; при вираженні умови та часу; для виділення вставних речень; у періоді на межі двох частин; на місці довгої навмисної паузи; у діалогах і полілогах;
- багатокрапка (крапки): при недокінченості фрази; при перервності тексту; при уривчастості мовлення; на позначення пропуску;
- дужки: при вставних словах і реченнях; при поясненні іншомовних чи маловідомих слів; при ремарках у тексті драм; прізвище автора при цитатах;
- лапки: при цитатах; при словах, що їх вважають не за свої; при індивідуальних назвах (назвах газет, журналів, підприємств, організацій, наукових праць, літературних творів, кінофільмів тощо); при прямій мові.

Завдання з орфографії для самостійного опрацювання

***Завдання 1.** Поставити, де потрібно, у словах апостроф.*

Блок 1. М/який, розм/якшити, духм/яний, м/ята, в/язати, зв/язати, подвір/я, бур/я, рутв/яний, торф/яний, медв/яний, Лук/ян, сер/йозний, духм/яноп/який, сузір/я, вар/яг, арф/яр, розп/ятий, з/іхати, св/ято, солов/іний, сурм/яний, кар/єр, верб/я, в/язкий, бур/як, бур/ян, матір/ю, на узгір/і, по підгір/ю, зм/якнути, пам/ять, відсв/яткувати, осв/ятити, кур/йоз, верб/яний, м/якосердний, розв/язати, м/яч, від/ємний, черв/як, з/єднати, В/ячеслав, Св/ятослав, б/ють, в/ючись, б/юджет, під/іхати, з/ясувати, возз/єднання, мавп/ячий, в/іжджати, під/яремний, бур/янище, мор/як, осв/ячений, бур/янистий, р/ясний, гр/ядка, Лук/янівка, пів/яблука, пів/ящика, пів/дня, гр/юкати, р/ядок, з/юрмитись, з/їзд, дит/ясла, без/язикий, роз/ятрити, н/юанс, кар/єра, в/юнитись, зап/ястя, зав/язь, роз/ятрений, пір/іна, олов/яний, дерев/яний, моркв/яний, дзв/якнути, комп/ютер, цв/ях, тьм/яний, п/юре, цв/яшок, довір/я, риб/ячий, багатослів/я, любов/ю, р/ябий, сім/янин, чере/п/яний, перев/язати.

Блок 2. П/ять, п/ятдесят, різьб/яр, різьб/ярство, розв/язати, в/ідливий, св/яткувати, м/якоттю, п/явка, р/ядовий, міжбрів/я, в/язка, пір/ястий, пір/істий, пів/ягоди, вестиб/юль, лл/ється, бар/єр, роз/яснювальний, огр/ядний, кор/яга, на подвір/і, між/ярусний, здоров/я, зв/юнитись, гар/ячий, зів/я-

нути, вп/ятьох, присв/ятити, хутор/янин, львів/янин, пор/ядок, реп/ях, по-сер/йознішав, пан/європейський, мін/юст, транс/європейський, харків/янин, помор/янин, повітр/я, під/юдити, кров/яний, розв/язок, міжгір/я, об/єкт, ін-терв/ю, рум/яний, багр/яний, р/яд, м/ясо, вир/яджати, під/їхати, зор/я, ад/ютант, об/їхати, св/ященний, р/ятівник, череп/я, передсв/ятковий, гра-в/юра, Дем/ян, р/ябий, миш/як, плоскогір/я, обв/язати, р/ятувальний, бря/зкати, зар/яд, під/єднати, пір/їна, рум/янець, довір/я, в/язи, гар/ячкувати, ім/я, плем/я, кр/якати, пів/юрти, розв/ючити, тьм/яно, під/єднати, з/юр-митися, гороб/ята, роз/юшити, об/їжджати, ластів/ятко, м/якуш, солом/яний, безправ/я, перемир/я.

Завдання 2. *Поставити, де потрібно, у словах м'який знак.*

Молот...ба, мен...ший, кін...цівка, уман...ський, камін...чик, брин...чати, міл...йон, близ...кість, ремін...чик, борот...ба, ател...є, бояз...кий, ковз...кий, пан...ство, пан...ський, дівчин...ці, людс...кість, яблун...ці, гіл...ці, селян...ство, хустин...ці, голубон...ці, нян...чити, дон...чин, різ...бяр, про-мін...чик, велетен...ський, в'яз...кість, п'ят...десят, павіл...йон, дитин...ці, во-лин...ський, гуцул...ський, Гуцул...щина, громадян...ський, Ул...яна, мен...шість, вишен...ці, л...няний, матін...чин, чотир...ма, близ...кий, вуз...ко, млин...ці, билин...ці, кишен...ці, кан...йон, дон...ці, голубон...ці, скатерт...ю, учотир...ох, д...оготь, колисон...ці, калинон...ці, т...мянний, брун...ці, при-мен...шити, Луган...щина, в кін...ці, україн...ський, дос...є, угорс...кий, ро-зілл...ються, їдал...ня, черешен...ці, рибал...ство, ялин...ці, прип'ят...ський, дзелен...чати, нен...чин, нян...чин, галуз...ці, оболон...ці, жмен...ці, стеб-лин...ці, цвірін...кати, дз...вякнути, мас...ці, приз...ба, павутин...ці, біл...ший, роздоріж..., лозин...ці, стежин...ці, Марин...ці, Тан...чин, Оксан...чин, Зін...чин, прос...ба, ковз...кий, просвітян...ський, батал...йон, компан...йон, кружал...це, сон...кові, син...кові, млин...кові, лл...ється, підніс...ся, під-нос...ся, майбут...нє, розріс...я, возніс...я, вознос...я, Уман...щина, гре-бін...чик, вітал...ня, Хар...ків, сіл...ський, сторонон...ці, сліз...ми, учи-тельс...кий, потурбуют...ся, з'ясуєт...ся, стм...янілий, тюр...ма, с...вятковий, пос...пішити, єдніс...ть, гіс...ть, освітян...ський, іспан...ський, різ...ба, про-мін...ці, крижин...ці, зав'яз...ю, сімдесят..., облич..., облич...я.

Завдання 3. *Написати слова з частинами **пів, напів**.*

Пів/острів, пів/яблука, пів/міста, пів/Львова, напів/сонний, на-

пів/притомний, пів/Києва, пів/години, пів/ящика, напів/ява, напів/шепіт, пів/року, напів/імла, пів/Європи, на пів/дорозі, пів/Дніпра, пів/юрти, пів/ягоди, пів/Ялти, пів/сотні, пів/кілометра, пів/життя, напів/чагарник, пів/Азії, пів/апельсина, пів/аркуша, напів/темрява, напів/сухий, напів/тон, напів/м'який, пів/буханки, пів/віку, пів/Харкова, пів/Дністра, пів/дарма, пів/ялини, напів/розплющений, напів/сон, пів/неба, пів/кроку, пів/місяць, напів/забутий, напів/землянка, пів/світу, пів/ява, пів/Німеччини, пів/Польщі, пів/фінал, пів/ціни, напів/зігнутий, напів/кущ, пів/книги, пів/острова, пів/лісу, напів/фабрикат, пів/біди, пів/коло, пів/століття, пів/України, пів/дерева, напів/провідник, пів/місячний, пів/неба, пів/чобітки.

Завдання 4. Розставити букви (е, и, і) у префіксах.

Пр...білий, старий-пр...старий, пр...багато, пр...білений, пр...рва, пр...вал, пр...рвистий, пр...тихлий, пр...мудрий, пр...сісти, пр...добритися, пр...нести, пр...підняти, пр...красний, при...кріплений, пр...звище, пр...їхати, пр...єднати, пр...звисько, пр...звищевий, пр...гіркий, пр...гірклий, пр...чудовий, пр...чудовий, пр...чиста, пр...дніпровський, важко-пр...важно, пр...кінцевий, пр...чепити, пр...їжджаючи, пр...зирливий, пр...великий, пр...хорошений, пр...мружити, пр...в'янути, пр...красно, пр...шити, пр...дорожній, пр...високо, Пр...карпаття, пр...чистий, Пр...дністров'я, пр...поганий, пер...дранковий, пр...д'явити, пр...бережний, пр...сісти, Пр...дніпров'я, пр...милий, білий-пр...білий, пр...мовляти, пр...хід, пр...співувати, пр...деснянський, пер...кручувата, пер...мірювати, пр...вхідний, пр...двічний, пр...дорогий, пр...мудрість, пр...бляклий, пр...будова, пр...милий, пр...булий, пр...освященство, пр...вабливий, довгий-пр...довгий, пр...більшений, пер...більшувати, пр...борканий, пр...забавний, пр...досить, пр...тихлий, пр...мудрість.

Завдання 5. Розставити приголосні (з, с, д, ж) у префіксах.

Ро...повісти, бе...коштовний, ро...писатися, ...чавити, ро...чин, ...ховище, ві...повісти, пере...платити, ро...сіл, ро...сувати, не...кінченний, ві...так, ві...тоді, мі...системний, не...проста, ...питати, ...цементувати, ві...тепер, бе...сполучниковий, ...прожогу, на...прибуток, ...формувати, ...ціпеніти, ...шити, вро...сип, пі...хопити, пі...копати, бе...перервний, ...сох, ...зовні, ро...щеплювати, ...чистити, ві...ступити, на...ходять, чере...смужжя, бе...край, ро...кидати, мі...планетний, ...цілювати, ...читувати, ...чорнілий, бе...крилість, ...шиток, ...м'якшити, ...простувати, во...сідати, ...хвалення,

...просоння, бе...системний, ...поконвіку, ...позаранку, ро...квіт, уро...кид, ро...колотити, ...цілення, бе...компромісний, безправ'я, ро...класти, ро...колина, ...ковзко, ...жати, ...жовкнути, бе...крайній, ві...тиснути, ...ховати, пі...писати, ро...копаний, ро...кроїти, не...проста, не...повна, не...ходимий, не...хвалення, ...сихання, ...житися, ...коротити, ро...сипати.

Завдання 6. Вставити, де потрібно, пропущені букви.

Студен...ський, студен...во, пта...ство, дрогоби...кий, бага...тво, кременчу...кий, боягу...тво, товари...ський, товари...тво, пари...кий, черемо...ський, сива...ський, тка...кий, тка...тво, каза...ський, запорі...кий, чиновни...кий, заво...ський, аген...ський, аген...во, гіган...ський, лати...ський, коза...кий, заступни...тво, турис...кий, юна...кий, юна...тво, кріпа...кий, кріпа...тво, лейпци...кий, солда...кий, калу...кий, карпа...кий, бра...кий, бра...тво, гре...кий, кавказ...кий, україн...кий, остро...кий, по-бра...ки.

Завдання 7. Вставити, де потрібно, пропущені букви.

Чес...ний, облас...ний, контраст...ний, балас...ний, двоміс...ний, пес...ливий, щас...ливий, зап'яс...ний, мас...ний, шіс...надцять, ненавис...ний, кіс...лявий, влас...ний, чес...ність, хвас...ливий, хвас...нути, компос...ний, щотиж...ня, виїз...ний, проїз...ний, навмис...не, у поїз...ці, форпос...ний, аванпос...ний, совіс...ний, хворос...няк, одномас...ний, швидкіс...ний, тиж...невий, заздріс...ний, бряз...нути, блис...нути, тріс...нути, аспіран...ці, піаніс...ці, волейболіс...ці, буревіс...ник, перс...ні, тис...нути, віс...ник, наїз...ник, пристрас...ний, випус...ний, випус...ник, доблес...ний, ціліс...ний, плюс...нути, хрус...нути, капос...ний.

Завдання 8. Вставити, де потрібно, пропущені букви.

Львів...ина, Київ...ина, Оде...ина, кріпа...чина, солда...чина, Він...и...чина, пі...аний (пісок), до...аний (дошка), пи...ати (писк), во...аний (віск), бря...ати (брязкіт), бли...ати (блиск), ми...ина (миска), бли...ати (близкий), осві...чений, виї...жати, приї...жі, під'ї...жати, хо...жу, бро...жу, серде...ний (серце), серде...ний (бідолашний), моло...ний, соня...ник, соня...ний, ви...ий (високий), бли...ий (близкий), доро...ий (дорогий), тя...ий (тяжкий), ва...ий (важкий), ни...ий (низький), ву...ий (вузький), ду...ий (дужий), пше...ни...ний, яє...ня.

Завдання 9. Вставити пропущені букви.

Ле(г, х)кий, боро(д, т)ба, моло(т, д)ба, про(з, с)ба, ді(ш, ж)ка,

во(х, г)кість, во(г, х)кий, поле(г, х)шений, поле(х, г)шення, дорі(ж, ш)ка, ши(б, п)ка, ми(г, х)тіти, бі(г, х), мере(г, х)тіти, стов(п, б)чик, пала(г, х)котіти, пере(г, х)ти, сні(г, х), кі(г, х)ті, ні(х, г)ті, на сте(ж, ш)ці, пов'я(с, з)ка, пруж(г, х)кий, шви(т, д)кий, рі(х, г), сере(ш, ж)ка, ді(х, г)тяр, дьо(г, х)тю, на сте(ш, ж)ці, бере(х, г)ти, ни(з, с)ько, бли(с, з)ько, к...миш, б...гатий, б...гатство, б...гач, б...татарський, б...татар (велетень герой), б...татар (багач), г...рячий, к...рявий, к...ряга, к...чан, х...зяїн, к...лач, к...жан, л...мати, допом...гати, б...рсук, ...таман, сл...в'янський, б...гатослівність, л...мав, г...няти, кр...пива, л...мити, пров...джати, п...гони випров...джувати.

Завдання 11. Вставити пропущені букви (е, и).

Блок 1. Ст...лити, заст...лати, в...ликий, ш...потіти, ш...рокий, л...міш, к...шення, л...вада, м...нулий, справ...дливий, бер...зень, кам...ня, пром...ня, вос...ни, струм...ніти, бр...ніти, кр...ниця, гр...міти, тр...мтіти, тр...вати, гл...тати, вер...дливий, джер...ло, стр...міти, кр...шити, стр...вожений, пос...литися, греб...лька, ущ...мити, дир...гент, непр...м...ренний, сп...нити, відд...рати, кол...ктив, ш...нель, л...мон, ос...ні, бл...щати, п...оріг, прол...тіти, см...ркає вб...рати, пл...кати, п...чатка, ц...стерна, бр...зент, вдал...ну дал...чінь, ж...рдина, здр...гатися, л...дащо, гл...бінь, в...л...чати, скр...піти, с...мінарія, защ...міти, к...рувати, пр...нц...повий, розд...влятися зас...лити, характ...р...зувати, тр...тина, р...сурси, л...щата, л...генда, пел...на т...рплячий, сп...тати, нач...бто, к...сінь, пш...ничний, х...мерний, мер...хтіти, м...гтіти, бер...жливість, щ...б...тати, зал...вати, він...грет, вел...тенський, кр...слатий.

Блок 2. Мереж...во, мар...во, вчетв...ро, стеж...чка, книж...чка, грабл...ще, сел...ще, напруж...ння, покращ...ння, вар...во, зар...во, кур...во, пал...во, страхов...сько, згар...ще, шквал...стий, розлож...стий, фасон...стий, глеч...чок, сон...чко, вікон...чко, кош...чок, вузл...чок, мороз...во, плет...во, дівч...нка, звір...на, галяв...на, кош...ня, цуц...ня, петруш...чка, розумн...чка, пал...чка, стріч...чка, сем...ро, доруч...ний, виховат...ль, учит...ль, дал...ч, житн...ще, більш...нський, ріднес...нський, утворений, пташ...ня, зверн...ння, ім...на, пл...мена, печ...во, вид...во, вогн...ще, велич...на, дал...на, хмар...ще, стривож...ний, промов...стий, вдумл...вий, звелич...ний, плюш...вий, учит...ля, незнайом...ць, довж...лезний, вул...чка, вул...чний, наповн...ний, чаш...чка, воронес...нський, пряд...во, старш...нський, ситц...вий, оновл...ний,

річ...чка, засмуч...ний, перепел...ня, затін...ний, запорош...ний, рушн...чок, товст...лезний.

Завдання 12. Вставити пропущені букви (и, і).

Ш...стнадцять, к...п'яток, к...п'ятити, щ...льно, к...піти, ч...тк...сть, щ...лина, ч...льний, ч...сло, щ...голь, к...вш, ч...плятися, ч...стовик, скрег...т, ч...сельний, х...лити, х...жак, г...чка, ш...шка, ч...пати, розк...ш, ш...стдесят, підп...рка, підп...рати, проч...сувати, шк...длиий, щ...льник, к...птява, зак...льцювати, щ...тка, зг...рклиий, г...рчиця, г...ркати, к...рпатий, к...слий, ч...пкий, ск...нчитися, д...ра, д...рка, пр...звище, пр...звисько, сп...рт, щ...глик, тих...ший, тонюс...нький, глибоч...нь.

Завдання 13. Вставити пропущені букви (о, е (є)).

Блок 1. Груш...вий, груш...подібний, дощ...мір, свіж...сті, ч...рнило, ч...хол, плюш...вий, ч...рствий, ж...натий, пш...но, звеч...ра, сургуч...вий, перц...вий, ковш...вий, марш...вий, бійц...вий, емал...вий, шарж...вий.

Блок 2. Кущ...м, круч...ю, ковал...м, плащ...м, судд...ю, Гал...ю, статт...ю, буксир...м, козир...м, школяр...м, меж...ю, мереж...ю, борщ...м, рілл...ю, Андрі...м, Сергі...м, дощ...м, кон...м, столяр...м, обруч...м, веж...ю, куліш...м, бібліотекар...м, дизел...м, слухач...м, кобзар...м, футляр...м, Дуна...м, зброяр...м, товариш...м, прізвищ...м, лисиц...ю, площ...ю, каш...ю, душ...ю, земл...ю, сторож...м, зор...ю, сім'...ю, їж...ю, ювіляр...м, комар...м, Ігор...м, пластир...м, вугляр...м, панцир...м, якор...м, круч...ю, нож...м, зброяр...м.

Завдання 14. Вставити, де потрібно, пропущені букви.

Блок 1. Довголіт...я, безмеж...я, лист...я, суд...я, затиш...я, суд...івський, облич..., піддаш...я, бездоріж...я, бездоріж..., стат...я, стат...єю, стат...ей, ніч...ю, радіст...ю, мудріст...ю, жит...я, насін...я, корін...я, жит...евий, жит...євість, Поліс...я, Поділ...я, Поволж...я, суд...івство, л...ють, л...ється, жит...єпис, століт...я, століт...ь, молод...ю, маз...ю, щаст...я, жит...єрадісний, Іл...я, ріл...я, вічність...ю, засил...я, затвердій...я, попад...я, дин...я, молодіст...ю, повін...ю, узбереж...я, безчест...я, навман...я, зран...я, спросон...я, світан...я, блакит...ю, могутність...ю, емал...ю, Побуж...я, колос...я, галуз...я, гілляч...я, безсмерт...я, ріл...єю, багат...ям, височін...ю, вил...ємо, перел...ються, на узбереж...і, попідтин...ю, попідвікон...ю, ко-

шен...я, осерд...я, дозвіл...я, вовчен...я, Запоріж...я, відкрит...ів, гіл...ястий, юніст...ю, заповід...ю, розіл...ятися, пригорщ...ю, повідомлен...я, по-віст...ю, кров'...ю, почут...ів, угід...ь, сторіч..., у знан...і, відроджен...я, брат...я, привид...я, креслен...я, швидкіст...ю, зав'яз...ю, буйноквіт...я, на уз-біч...і, су...дебник, верховіт...я, піднебес...я.

Блок 2. Від...ати, об...ити, о...бризкати, за...бризкати, Донеч...ина, Він...ич...ина, с...авець, с...ати, роз...єднати, роз...утися, во...з'єднан...я, бов...аніти, бов...аніючи, бов...ан, під...ашся, під...перти, на...дніпрянський, на...дністрянський, Хмельнич...ина, пере...день, пі...дослідний, ов...а, го-дин...ик, іменин...ик, священ...ик, ро...зброєння, під...ігріти, в...есь, л...яний, На...дніпрянщина, Галич...ина, козач...ина, бе...звучний, бе...заперечний, роз...ігнати, Ган...а, Ген...адій, Жан...а, від...зеркалюватись, пере...день, пі...вечора, місь...ком, ві...ділити, пі...відра, бе...захисний, ві...далік, на...дворі, пі...віку, пі...дувати, розріс...я, підніс...я, кохан...я, бе...застережний, о...бігати, пі...діти, пі...даний, об...ійти, ві...даність, що-ден...ик, письмен...ик, на...дунайський, за...від...ілом, при...дунайський, військ...омат, ві...даль, напі...відомий, напі...відчинений, бе...закон...я, над...звичайний, доніс...я, зран...я, ро...зява, ро...знайомитись, спі...вітчизник, ...вижатись, ...вечері, бе...сонний, ...вібрати, бе...системний, ро...сохнутися, ро...з'явити, ро...сунути, за...будувати, о...тоді, бе...земельний, спі...власник, самові...даний, пі...данець.

Блок 3. Потомствен...ий, стін...ий, свящén...ий, свящén...ик, ту-мáн...ий, тумáн...ість, пореформен...ий, бездогáн...ий, бездогáн...ість, не-ждáн...ий, намальóван...ий, побуквен...ий, нездóлан...ий, нездолáн...ий, не-ждáн...о-негáдан...о, вікон...ий, журавин...ий, благословén...ий, блажén...ий, напíсан...ий, прочíтан...ий, старáн...ий, освячен...ий, вихован...ий, вихо-ван...ість, письмén...ик, письмén...ий, письмén...ість, неписьмén...ий, довго-ждáн...ий, страшén...ий, нескінчén...ий, нескінчén...ість, нескінчен...ий, ша-лен...ий, скажén...ий, невблагáн...ий, невблагáн...ий, невблагáн...ість, ві-кон...иця, гостín...о, шален...ість, захоплен...ий, захоплен...ість, ден...ий, бу-ден...ість, напружен...ість, зацікавлен...ий, студен...ий, чавун...ий, де-рев'ян...ий, притаман...ий, настін...ий, вимушен...ий, вимушен...ість, впев-нен...о, востáн...є, огнен...ий, вогнян...ий, здоровén...ий, освítлен...ість, освíчен...ий, освíчен...ість, багатомільйон...ий, рослін...ість, адресо-

ван...ий, електрон...ий, єдин...ий, нескінчен...о, стриман...ий, продуман...ий, з'єднан...ий, гостін...ість, гостін...ий, незнан...ий, невпін...ий, не-прохан...ий, незрівня...ий, незрівнян...ий, невпізнан...ий, невпізнан...ий.

Блок 4. Ал...ея, ман...а, ван...а, дес...ерт, барок...о, бел...етристика, ім...унітет, пан... а, тон... а, бар...икада, кор...ектний, крос...ворд, шос...е, груп... а, коміс...ія, кол...ектив, віл...а, мадон...а, гам...а, конгрес..., ак...орд, крос..., груп...а, гал...ерея, ім...,іграція, ем...іграція, стел...аж, мас...аж, ван...ий, ком...юніке, дес...ерт, кол...екція, і...раціональний, клас...ицизм, ді-аграм...а, кас...ир, пан...о, метал..., гум...анізм, мас...ивний, оп...еративний, ас...иметрія, оп...озиція, ас...ортимент, і...реальний, ап...лікація.

Завдання 15. Розкрити дужки, написати, де потрібно, слова з великої букви.

Сузір'я /в/еликої /в/едмедиці, /з/ахідна /у/країна, /к/иївщина, /о/леський /з/амок, /к/озаччина, /х/мельниччина, /м/олочний /ш/лях, /ч/умацький /ш/лях, /с/узір'я /в/олосожара, /п/івдень, курорти /п/івдня, /д/ніпрові води, /д/ніпровські пороги, /м/айдан /н/езалежності, /с/трийський парк, гора /г/оверла, /ч/орне море, /д/унайські хвилі, /х/отинський /з/амок, /н/аціональна /г/вардія, /з/бройні /с/или /у/країни, /л/ьвівщина, /к/оліївщина, /в/еликий /п/іст, /р/іздво, /б/ог, /б/огоматір, /с/вятий /д/ух, /с/ин /б/ожий, /с/вято /п/етра й /п/авла, /в/еликдень, /с/вято /і/вана /к/упала, /к/исво- /п/ечерська /л/авра, /п/очаївський /м/онастир, /д/ень /н/езалежності /у/країни, /б/іблія, /є/вангеліє, /а/постол, /ч/асослов, /к/оран, /ш/евченкова проза, /г/рінченків словник, /ш/евченківські вірші, /ш/евченківська премія, /с/офійський /с/обор, /і/гореве військо, /м/атвіїв хутір, місто /ж/овті /в/оди, /з/олоті /в/орота, /п/роспект /ш/евченка, /к/римський /п/івострів, /н/аддніпрянина, /п/олісся, /д/ністер, /д/ніпро-/с/лавутич, /ц/ентральна /р/ада, /к/онституція /у/країни, /с/вято /п/еремоги, /д/ень /у/чителя, /а/хіллесова п'ята, /е/поха /в/ідродження, /г/ородищанські ліси, /б/ерто-летова сіль, /в/олодимир /в/еликий, /я/рослав /м/удрий, /д/анило /г/алицький, /а/кадемія /н/аук /у/країни, /ч/игиринський /п/олк, /п/рофком /у/ніверситету, /п/івденний /з/ахід, гори /к/арпати, /н/ародний /р/ух /у/країни, /п/ечерська /л/авра, /а/ндріївська /ц/ерква, /н/овий /р/ік, /ф/ранкові поезії, /ф/ранківські сонети, /м/анилівський ліс, /к/иївська /р/усь, /у/країна-/р/усь, /х/рам /х/риста, с/пасителя, /с/амарський собор, /м/икола-/ч/удотворець, /з/апорізька /с/іч, /х/рам /с/вятого /ю/ра.

Завдання 16. Написати складні слова разом, окремо або через дефіс.

Чорно/зем, давньо/руський, хліб/сіль, все/перемагаючий, життя/буття, повік/віки, само/вчитель, день/другий, три/чотири, крає/знавство, життє/пис, чотири/місячний, п'яти/процентний, тихо/тихо, крок/два, година/дві, великий/превеликий, чин/чином батько/мати, лісо/степ, перекоги/поле, земле/трус, ходить/бродить, цвіт/первоцвіт, біжить/несеться, багато/багато, буре/лом, водо/грай, сила/силенна, земле/трус, сама/самотою, сама/самісінька, дво/бічний, довгий/предовгий, стоп/кран, радий/радісінський, три/ніжок, одно/денний, писав/писав, чорно/гуз, ясно/зорий, довго/предовго, с'як/так, одним/одна, вело/спорф, моно/лог, кінець/кінцем, петрів/батіг (рослина), годину/півтори, сам/один, один/по/одному, честь/честю, один/єдиний.

Завдання 17. Написати складні іменники разом або через дефіс.

Вербо/ліз, лісо/сплав, член/кореспондент, штаб/квартира, корабле/будівник, івано/франківець, міні/футбол, жар/птиця, моно/вистава, контр/удар, генерал/лейтенант, свят/вечір, іван/чай, буй/тур, гори/цвіт, козир/дівка, зірви/голова, блок/схема, яхт/клуб, радіо/центр, віце/президент, пройди/світ, шести/денка, двадцяти/тонка, мати/й/мачуха (рослина), брат/і/сестра (рослина), річки/озера, прем'єр/міністр, купівля/продаж, люби/мене, чар/зілля, сон/трава, розрив/трава, незабудь/трава, сто/п'ятдесяти/річчя, авто/страда, кіно/камера, соціал/демократ, багато/слів'я, водо/діл, аеро/флот, ново/будова, щастя/доля, бал/маскарад, льодо/став, двохсот/річчя, буркун/зілля, зюйд/вест, полу/день, дочки/матері, виставка/продаж, дво/владдя, життє/радісність, всюди/хід, гучно/мовець, крає/знавство, водо/грай, світо/гляд, штабс/капітан, міні/спідниця, море/плаведь, життя/буття, нечуй/вітер, земле/трус, блок/апарат, стоп/кран, вчений/океанолог, водо/спад, гуси/лебеді, Дніпро/Славута, дизель/поїзд, цар/трава, полу/станок.

Завдання 18. Написати прикладки окремо або через дефіс.

Трава/звіробій, звіробій/трава, велетень/дуб, дуб/велетень, ріка/Збруч, Збруч/ріка, мати/Січ, Січ/мати, дівчина/красуня, красуня/дівчина, природа/мати, мати/природа, хлопець/богатир, богатир/хлопець, гора/Ведмідь, Ведмідь/гора, красуня/весна, весна/красуня, учитель/фізик, риба/меч, фізик/учитель, художник/пейзажист, пейзажист/художник, зима/чарівниця,

чарівниця/зима, Дунай/ріка, ріка/Дунай, мальви/красуні, красуні/мальви, вітер/пустун, пустун/вітер, меч/риба, лис/хитрюга, хитрюга/лис, гриб/паразит, льон/довгунець, заєць/русак, осінь/хазяйка, хазяйка/осінь, гіганти/дерева, дерева/гіганти, загарбники/чужинці, чужинці/загарбники, будівничий/творець, сосна/велетень, творець/будівничий, місяць/кругляк, мавки/пересмішниці, козаки/запорожці, скульптор/монументаліст, Сапун/гора, гора/Сапун.

Завдання 19. Написати складні прикметники (дієприкметники) разом, окремо або через дефіс.

Блок 1. Чорно/земний, лісо/степовий, чорно/білий, право/бережний, жовто/гарячий, сиво/головий, жовто/блакитний, суспільно/корисний, взаємно/вигідний, західно/український, північно/східний, суспільно/необхідний, густо/засипаний, народно/поетичний, біло/рожевий, гостро/блакитний, ніжно/фіолетовий, соціал/демократичний, давньо/руський, східно/слов'янський, сніжно/білий, біло/сніжний, темно/сірий, абсолютно/сухий, свіжо/зрубаний, русо/волосий, високо/освічений, сиво/сірий, червоно/гарячий, історико/культурний, навчально/виховний, яро/червоний, яро/зелений, хитро/мудрий, зло/ворожий, густо/зелений, брунатно/зелений, суспільно/небезпечний, всесвітньо/історичний, науково/технічний, низько/рослий, золото/гарячий, біло/пінний, багато/разовий, синювато/червоний, історично/зумовлений, вічно/зелений, первісно/общинний, діаметрально/протилежний, важко/хворий, різко/окреслений, садово/городній, військово/полонений, військово/зобов'язаний, кисло/солодкий, русо/чубий, довго/бородий, військово/спортивний, воєнно/стратегічний, семи/разовий, глухо/німий, південно/східний, науково/технічний, соціально/активний, молочно/білий, розлого/крислатий.

Блок 2. Духмяно/п'янкий, сизо/фіалковий, послідовно/миролюбний, чорно/бровий, жовто/зелений, глибокий/преглибокий, сумно/похилений, густий/прегустий, гордовито/кремезний, золотисто/рожевий, глухо/німий, яскраво/дикий, іщемливо/солодкий, чудо/творний, польсько/український, глухувато/мінорний, червоно/багряний, барвисто/строкатий, ліво/бережний, довго/бородий, чужинно/незвіданий, похмуро/сивий, густо/листяний, соковито/зелений, дрібно/листяний, донезмоги/нестерпний, життє/дайний, синьо/жовто/зелений, темно/імлість, химерно/прозорий, різно/барвний, глибинно/прозорий, нежданий/негаданий, сліпучо/золотий, давно/очікуваний, неспокійно/непевний, сиво/чолий, ясно/блакитний, ніжно/мерехтливий, за-

спокійливо/тихий, радісно/тремтливий, незвідано/глибокий, лілейно/білий, буйно/листяний, вічно/тужливий, загадково/таємничий, духмяно/медвяний, шовковисто/зелений, біло/кам'яний, далеко/глядний, торгово/економічний, мерехтливо/синій, безноворотно/минуле, іскристо/сріблястий, золото/верхній, сумовито/тривожно, безупинно/бурхливий, фантастично/сповитий, яскраво/червоний, чорно/сизий, темно/коричневий, барвисто/пахучий.

Завдання 20. Написати прислівники (прислівникові сполуки) разом, окремо або через дефіс.

Блок 1. Мало/по/малу, без/відома, по/можливості, на/пам'ять, без/кінця, без/пуття, без/кінця/краю, вряди/годи, по/вік, по/середині, без/вісти, давним/давно, в/міру, у/розсип, од/віку, на/світанку, тишком/нишком, без/угаву, без/упину, без/сліду, з/давніх/давен, до/побачення, в/ногу, у/брід, неждано/негадано, на/ходу, де/інде, тим/часом, у/ві/сні, десь/інде, десь/інколи, на/виворіт, в/низу, кінець/кінцем, де/не/де, с/поза/ранку, за/багато, перед/усім, по/українському, по/двоє, по/перше, з/діда/прадіда, за/пані/брата, сяк/так, за/молоду, на/швидку, по/одному, на/дворі, по/батьківськи, по/латині, по/тихеньку, в/основному, більш/менш, врешті/решт, не/сьогод-ні/завтра, на/льоту, на/бігу, по/одинці, по/моєму, по/третє, с/під/лоба, на/швидку/руч, до/щенту, на/око, до/речі, з/діда/прадіда, на/перед, на/весні, на/весну, в/бік, десь/не/десь, по/декуди, поза/торік, на/вічно, від/нині, в/нічию, до/вподоби, раз/у/раз, раз/по/раз, до/дому, з/дому, не/с/проста, коли/не/коли, мимо/хіть, мимо/хідь, з/ранку, з/ранку/до/вечора, з/вечора/до/ранку, с/покон/віку, з/давніх/давен, по/всюди, по/осінньому.

Блок 2. На/багато, до/вкола, до/тепер, за/діда/прадіда, день/у/день, сам/на/сам, с/покон/віків, за/молоду, рано/вранці, з/усіх/усюд, на/гора, в/цілому, у/сто/крат, по/тихеньку, у/тричі, на/славу, на/диво, без/черги, бо-со/ніж, в/розтіч, по/волі, до/недавня, на/віки, на/мить, до/пуття, по/зможі, по/суті, без/перестанку, на/силу, по/нашому, будь/що/будь, по/всяк/час, до/пізна, видимо/невидимо, чим/скоріш, з/роду/віку, до/останку, на/останку, з/віку/правіку, до/незмоги, по/їхньому, по/правді, на/жаль, на/зло, коли/не/коли, колись/не/колись, на/коли, час/від/часу, на/тще/серце біч/о/біч, лице/в/лице, по/двоє, на/восьмеро, по/суті, над/силу, віч/на/віч, у/ночі, с/пересердя, з/середини, на/зустріч, на/зустріч з, на/сміх, по/під/віконню, по/під/тинню, над/вечір, пліч/о/пліч, один/одним, крок/у/крок, з/року/в/рік,

ледве/ледве, ось/ось, по/господарськи, далеко/далеко, хоч/не/хоч, у/середині, в/ручну, від/давна, мимо/волі, без/жалю, до/лиця, до/сих/пір, до/пари, за/світла, як/слід, як/треба, з/краю/в/край, по/всякому, з/гарячу, в/низу, до/купи, всього/на/всього.

Блок 3. Все/одно, повік/віків, плече/в/плече, на/рівні, на/яву, в/пам'ятку, на/показ, з/над/вору, на/прощання, по/сусідству, по/совісті, від/ранку/до/вечора, з/роду, з/роду/в/рід, з/кінця/в/кінець, по/козацькому, по/силі, до/побачення, в/цілості, в/обмін, в/плач, на/бік, у/перше, через/силу, з/переляку, з/пантелику, на/дозвіллі, по/тиху, за/одно, у/вічі, у/віч, на/відчай, у/височінь, любо/дорого, на/око, у/день, в/далечінь, в/далину, на/двір, ледь/ледь, сюди/туди, нога/в/ногу, в/гості, в/нічию, за/рахунок, до/смаку, до/решти, по/шосте, сама/самотою, часто/густо, до/тепер, без/устанку, на/віку, тяжко/важко, на/поготові, на/пам'ять, на/зовсім, на/голову, на/ніщо, сухо/насухо, шито/крито, на/половину, на/відріз, до/загину, в/одночас, в/різно/біч, у/досвіта, ген/ген, не/з/руки, ні/на/гріш, не/само/хіть, без/сумніву, оба/біч, на/осліп, з/гори, до/верху, до/низу, в/зимку, по/товариськи, без/мети, тільки/тільки, одна/по/одній, по/справжньому, на/славу, високо/високо, без/ліку, на/добраніч, рано/по/раненьку, один/на/один, крок/за/кроком, у/слід, в/затишку, з/розгону, по/львівському.

Блок 4. Вивчити вірш на/пам'ять, залишити на/пам'ять про себе; працювати по/новому, проїжджати по/новому мосту; на/зустріч пригодам, зібратися на/зустріч із друзями; прийти у/двох, у/двох аудиторіях; приїхати в/останнє, заглянути в/останнє вікно; росте до/гори, підійти до/гори; подивитися в/слід, в/слід тварини; ставитися по/батьківському, по/батьківському звичаю; робота йде на/багато швидше, новий концертний зал на/багато місць.

Завдання 21. Написати прийменники (прийменникові сполуки) разом, окремо або через дефіс.

Блок 1. В/наслідок, у/наслідок, з/за, що/до, по/над, із/за, по/серед, з/по/серед, з/над, в/продовж, у/продовж, по/перед, в/результаті, у/результаті, на/прикінці, за/для, на/передодні, по/між, з/по/між, по/під, з/по/під, в/силу, у/силу, на/в/коло, за/ради, на/в/проти, з/під, із/під, під/час, в/разі, у/разі, з/перед, під/кінець, по/над, по/при, з/по/над, за/мість, з/серед, на/шляху/до, що/ж/до, поряд/з, не/залежно/від, по/за, про/між, з/про/між, з/по/за, о/крім, о/пріч, о/бабів, по/біля, в/напрямі/до, перед/і, у/відношенні/до, над/і, під/і.

Блок 2. 1. Вузкий глибокий Прут блиснув врешті з/за прибережних

верб, а по/під горами зазеленів розкішний килим виноградників (М. Коц.). 2. Мельникова постать раптом зникла з/перед очей, мов розпустилась в імлі (М. Коц.). 3. На/в/коло ліс, а перед/нами сам Дніпро (П. Тич.). 4. По/заду почувся сюркіт свистків зчіплювачів вагонів, сопіння локомотивів, прибійні хвилі гуркоту порожняка... (П. Загр.). 5. Лише вдосвіта натрапили на два темні вітряки на/краю кучугур (П. Загр.). 6. Але Соломія все життя стверджуватиме, що музику і спів любить по/над усе (В. Врубл.).

Завдання 22. Написати сполучники разом, окремо або через дефіс.

Блок 1. Ад/же, от/же, тому/що, ото/ж, те/ж, то/ж, та/ж, тако/ж, якби/то, що/б, про/те, при/чому, при/чім, ніби/то, тому/то, наче/б, наче/б/то, за/те, за/тим, мов/би, мов/би/то, або/ж, але/ж, бо/ж, все/ж, неначе/б, неначе/б/то, адже/ж, з/тих/пір/як, цеб/то, себ/то, тоб/то, тим/то, що/б, як/би, так/що, дарма/що, тільки/но, а/як/же, коли/б, коли/б/то, при/тому, при/тім, от/же/ж, для/того/щоб, як/же, або/що, то/що, в/міру/того/як, та/й, то/й, ото/ж/бо, через/те/що, тим/часом/як, за/тим/що, не/зважаючи/на, не/зважаючи/на/те/що, у/міру/того/як, з/того/часу/як, як/що, як/би, хоч/би, хоча/б, у/зв'язку/з/тим/що, замість/того/щоб.

Блок 2. Як/би і йому, Данилові, хотілося зараз із веслом у руці сісти за свій вербовий човен (М. Ст.). Добре було б, як/би отакий співучий разок намиста впав із неба на землю (Є. Гуц.). Про/те, що подорож відбудеться через місяць, він дізнався у товариша. Про/те справжня жага до малювання прокинулась в його тільки тепер...(С. Вас.).

Завдання 23. Написати частки зі словами разом, окремо або через дефіс.

Блок 1. Хіба/що, он/куди, аби/де, казна/хто, іди/бо, де/сь, піди/ж, як/же/бути, але/ж, хтозна/звідки, ні/коли, ані/скільки, хтозна/й/хто, немов/би, все/таки, що/дня, що/то/за, як/раз, поки/що, так/що, як/найближче, все/ж/таки, он/куди, он/який, бозна/де, тільки/но, тому/то, немов/би/то, адже/ж, зробив/би, прочитала/б, так/от, іди/ж/бо, хай/но, чим/швидше, що/ж/до, все/ж/таки, чортзна/звідки, що/ночі, як/от, аби/коли, коли/б/то, казна/чому, будь/коли, пішов/таки, хтозна/де, де/сь, де/небудь, ні/звідки, чим/далі, чи/мало, ато/ж, тільки/що, будь/що, казна/до/кого, хтозна/чий, аби/кого, що/хвилини, дарма/що, ніби/то, давай/но, так/таки, ось/де, будь/до/кого.

Блок 2. Якби/то, десь/то, ні/на/крок, ні/так/ні/сяк, де/в/кого, що/тиж-

невик, де/далі, стривай/но, отакий/от, звідки/небудь, таки/прочитав, де/що, ні/чого, таки/треба, з/ким/небудь, де/які, хоч/би, авже/ж, тільки/що, хтозна/навіщо, що/дві/години, ні/що, ні/про/що, той/таки, що/місяця, ні/на/якому, экс/чемпіон, просто/таки, як/найсерйозніше, ось/чому, он/як, экс/президент, або/що, бо/ж, тим/то, то/ж/то тільки/б, що/понеділка, ані/трохи, ні/з/чим, бозна/кого, казна/кому, як/таки коли/ж/то, де/інде, куди/сь, який/сь/то, знов/таки, де/б/то, поки/що, экс/міністр таки/гарячий, чортзна/де, треба/таки, де/на/чому, ото/ж/бо, ген/далеко, як/не/як, як/найдовше, будь/що/будь, будь/як, як/небудь, чим/швидше, ані/ні.

Завдання 24. Написати слова з часткою *не*.

Блок 1. Не/довіра, не/сьогодні-завтра, не/дооцінювати, не/розв'язана задача, ніким не/розв'язана задача, не/правда, не/досить, не/важкий, не/два, не/довиконувати, не/доспілий, не/вміє, не/навидіти, не/дозрілий, не/старий, зовсім не/старий, не/приємний, далеко не/приємний, не/довго, не/до речі, не/до вподоби, не/малий, не/вперше, не/слід, не/по-товариськи, нітрохи не/малий, не/дарма, не/вчора, не/ти, не/ми, не/мічний, не/жить, не/близький, не/близький, а далекий, не/в пору, не/видимість, не/добрати, не/має (= нема), не/великий, аж ніяк не/великий, не/треба, не/можна, не/великий, а глибокий, не/вузький, а широкий, не/абиякий, не/друг, не/спокій, не/твій, не/по-нашому, не/Європа, не/з'ясовані питання, ніким не/з'ясовані питання, не/помічені сліди, не/помічені мисливцем сліди, не/видно, не/близько, не/відпочиваючи, не/зробивши, не/зважати, не/озорий.

Блок 2. Не/зважаючи на, не/далеко, не/письменний, не/важкий, але довгий, не/хай, не/зайнятий справами, не/званий, не/скрізь, не/істотно, не/краще, не/долік, не/веселий, а сумний, не/дочувати, не/дочув, не/мовби, не/багата, але горда, не/сумно, а весело, не/вблаганний, нітрохи не/холодно, не/закінчена праця, ще не/закінчена праця, не/вже, не/наче, не/під силу, не/руш, не/раз, не/спроста, ніде не/знаний, не/зчутися, не/по-братськи, не/горе, а радість, не/до ладу, не/дуже, не/до смаку, не/тільки, не/то...не/то, не/там, не/виконавши, не/прийшов, не/цей, не/прочитано, не/від того, не/переконливий, не/згода, не/ясний, а похмурий, не/гаразд, не/впам'ятку, не/перший, не/цілком, не/воля, не/по-людськи, не/ваш, не/зроблено, не/спростований ніким факт, не/сестрин, не/голосно, а тихо, не/добудований.

Блок 3. 1. Не/має, ніж народ, мудріших вчителів (М. Рил.). 2. Холодні

зірки мерехтіли в темному небі, і не/скінченний Чумацький Шлях простягся у вічність (О. Довж.). 3. Митцю не/треба нагород, його судьба нагородила (Л. Кост.). 4. Та виникають, певне, в людей і через тисячоліття такі настрої, які вже колись були і когось не/покоїли (О. Гонч.). 5. День хилився до заходу, але навколо зовсім не/помітно було вечірнього занепокоєння (М. Груш.). 6. Як не/любити наснажених, мудрістю сповнених книг? (М. Рил.). 7. А я не/раб, не/хитрий служка, чия натура, як подушка, податлива й м'яка (Д. Павл.). 8. Хоробрість не/завжди мудра, а мудрість не/завжди хоробра (Ю. Мушк.). 9. Такі хвилини траплялися не/раз, вони навіть звикли до них й любили переживати їх разом (В. Шевч.). 10. Хлопець, видно, сюди навмисне прийшов і, видно, не/перший раз (Т. Осьм.). 11. З'явилися не/відомі отамани, і молодь, добувши приховану зброю, купчилась у ватаги та ховалась по ярах (В. Підм.). 12. В найгустіших натовпах не/сховаєшся, не/загубишся, не/порятуєшся (П. Загр.). 13. Коли був парубком, не/одна дівчина, зітхаючи, прислухалась до його чистого тенора (М. Ст.). 14. Ось цей образ стоїть в очах Максима й ніяк не/може погаснути (І. Багр.). 15. Ніде не/видно ні живої душі (І. Н.-Лев.). 16. Не/поет, хто забуває про страшні народні рани, щоб собі на вільні руки золоті надіть кайдани (Л. Укр.). 17. Дорога була не/близька, але приємна (П. Загр.). 18. Не/зважаючи на досить задержуватий характер Маковея, всі його любили (О. Гонч.). 19. Я не/не/здужаю нівроку (Т. Шевч.). 20. Не/старіє тільки радість у їх серці: батько радіє своїм сином; мати не/надивиться на свого сокола (П. Мирн.). 21. Олексій Кирилович був не/високий, але й не/низенький, ні блондин, ні брюнет, збудований наче й міцно, але й не/занадто грубий, його вік ніхто б не/визначив з першого погляду (П. Загр.). 22. Церква була не/величка, але мала кілька дверей (В. Врубл.). 23. Не/то осінні води шуміли, збігаючи в Дунай, не/то вітер бився в заламах провалля (М. Коц.). 24. Не/забаром стежка пішла вниз (І. Багр.). Хата була не/величка, але дуже чиста (І. Н.-Лев.).

Завдання 25. Виконати вправи на повторення матеріалу з орфографії.

Блок 1. Пр...м...рити, г...рячий, пел...на, справ...длиий, ві...так, ві...тоді, ро...овісти, на верхів/ї, з/явитися, пів/дня, пів/яблука, пів/Європи, у мас...ці, різ...бити, на приз...бі, верб/я, пір/я, пів/дерева, пів/ягоди, торф/яний, ал...ея, духм/яний, без/язикий, мар...во, зар...во, пал...во, в/язи, рум/яний, підворіт...я, піддаш...я, не...проста, тр...мтіти, гр...міти,

дзв/якнути, св/ято, (з, с)/під/лоба, т...мяніючий, бра...тво, коза...тво, гіган...ський, товари...ство, зв'язати, остро...ький, пта...ство, перс...ні, під/яремний, про...ьба, по/україн...ському, промін...чик, красуня/осінь, ві...дчати, шіс...на...цять, крок/два, проїз...ний, приї...жати, осві...чений, осінь/красуня, кріпач...ина, Гали...чина, бря...чати, ві...далік, бага...тво, до/пізна, по/друге, уман...ський, св/ятий, (Г, г)осподь (Б, б)ог, свяще...ний, свяще...ник, нежда...ний, вел...тень/дуб, вогне...ний, ні/на/крок, не/правда.

Блок 2. (К, к)ієво/(П, п)ечерська (Л, л)авра, темно/синій, жовто/гарячий, (Б, б)іблія, (В, в)еликий (П, п)іст, мало/помал..., л...ють, учас...ник, невіс...чин, нен...чин, дон...ці, у каз...ці, збіж...я, мен...ший, біл...ший, вишен...ці, як/до/недавня, дуб/велетень, облич...я, (М, м)ати (Б, б)ожа, (К, к)оліївщина, (У, у)ман...щина, на/жаль, нежда...но/негада...но, бе...хмар/я, рутв/яний, на/зло, розм/я...шувати, яро/зелений, кам/яний, хитро/мудрий, де/не/де, мати/й/мачуха, по/біля, колос...я, руд...івство, гостро/блакитний, чим/дуж, не/наче/б/то, все/таки, л...яний, вел...ч, побукве...ний, невблага...ний, шале...ний, ос...литися, не/малий, а великий, бл...зенько, (С, с)вятий (Д, д)ух, заст...лати, заст...лити, темно/зелений, в/дал...чінь, біло/сніжний, сніжно/білий, ніхто/ж/бо, світло/рожевий, не/дарма, сиво/бородий, видимо/невид...мо, ріл...єю, не/відчувати, стат...я, злово/рожий, пів/Києва, глухо/німий, казна/з/ким, чий/небу...ь, доро...че, коро...ший.

Блок 3. Ві...давня, по/силі, козаки/запоро...ці, запорі...ькі/козаки, у знаряд...і, темно/пурпуровий, з/далеку, по/сусідськи, по/новому, по/одному, по/одинці, по/під/тин...ю, по/під/вікон...ю, по/вашому, по/змосі, по/совісті, по/їхньому, по/сусідству, по/перше, сказав/таки, суспільно/корисний, по/латині, хліб/сіль, суспільно/необхідний, чар/зіл...я, не/мов/би/то, що/до, що/ж/до, під/час, місто (Ж, ж)овті (В, в)оди, (Д, д)ніпровські пороги, тим/часом/як, з/серед, в/разі, пліч/о/пліч, тим/часом, (Д, д)ніпрові води, без/кінця/краю, на/мить, як/слід, як/треба, де/небу...ь, віч/на/віч, час/від/часу, без/угаву, без/упину, стов...чик, на/пригрі/ї, пр...родний, аби/куди, в/нічию, ось/ось, за/пані/брата, під/вечір, (М, м)айдан (Н, незалежності, (С, с)трийський (П, п)арк, десь/то, хоч/не/хоч, як/не/як, так/що, кінець/кінцем, ще не/прочита-ний, з/діда/прадіда, з/усіх/усюд, з/давніх/давен, не/покоїти, ледве/що, або/що, не/спокій, що/дня, з/пів/дня, не/сьогодні/завтра.

Блок 4. На/дворі, як/раз, на/дворі, на/славу, у/ві/сні, хай/но, дав-ним/давно, день/у/день, рік/у/рік, західно/україн...ський, півде...но/західний, зроду/віку, темно/коричн...вий, все/ж/таки, по/всяк/час, врешті/решт, що/доби, до/дому, науково/технічний, історико/культурний, розванта-жен...ий, нагороджен...ий, благословен...ий, на/швидк(о, у)/руч, (з, с)покон/віку, старан...ий, притаман...ий, захлан...ий, всього/на/всього, більш/менш, будь/що/будь, з/ранку/до/вечора, лице/в/лице, коли/не/коли, міс...ький, пес...ливий, жар/птиця, свят/вечір, ані/ж, батько/мати, пів/жит...я, до/побачен...я, з/дому, козир/дівка, на/роздол...і, перекоти/поле, за/одно, на/диво, іди/бо, синьо/біло/червоний, не/веселий, гіркувато/солоний, перві-сно/общин...ий, народно/пісен...ий, на/весну, на/весні, до/речі, од/віку, у/вічі, раз/за/разом, на/пам'ять, бли...чий, ви...ий, з/над/вору, в/основному, в/цілому, на/зустріч, ніби/то, (Х, х)мельнич...ина, Оде...ина, сокови-то/зелений, по/літньому, жовто/золотистий, як/най/краще, казна/хто, знов/таки, (з,с)чепити, (з,с)цілити, зовсім не/значний, як/от, у/сто/крат, Дніпро/(С, с)лавута, густо/зелений, журливо/поважний.

Блок 5. На/світанку, на/ні/що, на/око, на/дозвіл...і, якось/то, сон/трава, до/сьогодні, (В, в)еликдень, (Р, р)іздво, (В, в)елика (В, в)едмедиця, тіль-ки/но, (М, м)олочний (Ш, ш)лях, (Ч, ч)умацький (Ш, ш)лях, за-га...ково/велетенський, бу...ь/коли, до/останку, мабу...ь/таки, на/гора, на-родно/визвольний, в/міру, до/вподоби, хутор/янин, бе...земел...я, туман...ий, числен...ий, жадан...ий, гіл...ястий, пів/хлібини, по/всюди, бу...ь/де, аби/хто, аби/з/ким, вряди/годи, отожд/то, та/й, ані/скільки, десь/інде, десь/інколи, де/інде, на/зустріч/з, до/сих/пір, біч/о/біч, (З, з)олоті (В, в)орота, (Ш, ш)евченкова поезія, (Ш, шевченківський дух, через/те/що, серде....ний, серде....ний (бідолашний), як/треба, що/далі, (Ч, ч)орне море, честь/чест...ю, (Х, х)отинський замок, ледве/ледве, якось/то, (з,с)/переляку, (з,с)/пантелику, (з,с)під/тишка, по/товариськи, з/віку/правіку, золото/гарячий, і...зовні, при-наймні, сам/на/сам, час/від/часу, по/над.

Завдання з пунктуації для самостійного опрацювання

Завдання 1. Поставити, де потрібно, тире між підметом і присудком.

Блок 1. 1. Жити добро робити (Нар.тв.). 2. А в людини найдорожче думка, сила думки (П. Загр.). 3. Піщані бурі здавен найбільше лихо цього

краю (О. Гонч.). 4. Ростити людину це радість! (О. Гонч.). 5. Життя, кажуть, зжити не поле перейти (П. Мирн.). 6. Та Індія, міркував я, символічна країна (В. Шевч.). 7. Синє світло блищало на відшліфованих лобах бруківки, і через це здалося йому, що вулиця, по якій він має йти, ріка (В. Шевч.). 8. У нас пішла навіть мода: все, що визнається, то, мовляв, несправжнє (П. Загр.). 9. Те, що ти віддав товаришеві, другові, людині, яка потрапила в біду, це твоє багатство (В. Сухомл.). 10. Людина, яка не любить мови рідної матері, якій нічого не промовляє рідне слово, це людина без роду і племені (В. Сухомл.). 11. Брама залізна, глуха (О. Гонч.).

Блок 2. 1. Пісня лиш те, що кличе до боротьби (М. Коц.). 2. Звенигородський повіт пишний куточок України, край садків, Шевченкова батьківщина! (І. Н.-Лев.). 3. Батько й мати все говорили синові, що восени їм треба шукать невістки, що вони стали старі, а панщина важка, податі великі (І. Н.-Лев.). 4. Гуркіт як грім (Ю. Янов.). 5. Ти Гнат Музика? (М. Коц.). 6. Огнище те любов до своєї країни, до свого народу; світло то ідея, що дала зміст життю, то свідомість своїх обов'язків; тепло віра в перевагу добра над злом... (М. Коц.). 7. Люди от наша найбільша цінність (П. Загр.). 8. Моя спеціальність стародавнє мистецтво (П. Загр.). 9. Вкладати треба ціле своє серце, все своє життя, та ще й додавати дещо поза тим ось справжнє мистецтво! (П. Загр.). 10. Друге, що лякало його й непокоїло, це вступні екзамени (Г. Тют.). 11. Більш, ніж меч, і огонь, і стріла, і коса, Небезпечне оружжя жіноча краса (І. Фр.).

Завдання 2. *Поставити тире на місці пропущених членів речення.*

Блок 1. 1. Тут, під крилатою старою яблунею, низенький столик і лавка з гладенької жовтої дошки (В. Врубл.). 2. Не раз здавалося, що в тих звуках вона сама танула і була мелодією, а її серце чутливим інструментом (В. Врубл.). 3. Очерети дають комишанцям взимку тепло, а влітку чарівні свої шелести місячними ночами (О. Гонч.). 4. Дні належали інституту, вечори бібліотеці й поезії (М. Ст.). 5. Далі за тими горами два острови, наповнені золотом та сріблом, і зелень їхня ніколи не опадає (В. Шевч.). 6. Хтось колись сказав: першу половину шляху подорожній думає про те, що залишив удома, другу що чекає його попереду (Б. Олійн.).

Блок 2. 1. Старшого Кайдашевого сина звали Карпом, меншого Лавріном (І. Н.-Лев.). 2. На колючому терні ягоди круглі й чорні, як волове око,

вкриті сизою памороззю (Ю. Янов.). 3. Ліворуч височіла незграбна двоповерхова будівля ратуші, на нижньому поверсі якої містилися крамниці, а на горішньому магістрат (М. Стар.). 4. Враз, немов від помаху чарівної палички, пасмо гір розірвалося, в широкому отворі, наче у вікні, блиснула річка, а за річкою широка простора зелених плавнів, засипана вся південним промінням (М.Коц.). 5. Один був інженер, один (що вже й зовсім незвично) поет, один лікар, четвертий Отава (П. Загр.). 6. У князя турботи були державні, у Сивоока людські (П. Загр.).

Завдання 3. Поставити розділові знаки між однорідними членами речення.

Блок 1. 1. Приходська церква була простора широка з великою банею (У. Самч.). 2. Птиця б'є крильми по клітці і повторяє своє скрипуче вітання (М. Ст.). 3. Злий чорний дощ падав з чорного неба на з'юрмлених коло підніжжя глиняної порослої темним рідколіссям гори... (П. Загр.). 4. Могло то бути й село, розкидане вільно по широкій балці, але ж ні балки ні села кучугури дикий посвист вітру і маячіння холодних світляків у непевно-загрозливих перескоках... (П. Загр.). 5. Амвросій Крушельницький був красивим чоловіком з виразними блакитними очима і тихою ласкавою посмішкою (В. Врубл.). 6. І знов широке поле перед ними високе небо угорі і сонце, що кидає криваве полум'я на землю і розбивається на тисячі скалок у теплій річці (В. Врубл.). 7. Чи то вовки чи то вітер чи то весь простір стогне плаче конає (П. Загр.). 8. Батько допомагав чим міг роздобував реквізит клопотався про вбрання (В. Врубл.). 9. Одходячи на спокій, сонце обдало землю блискучим промінням; земля на прощання усміхнулася і потемніла (П. Мирн.). 10. Митець думає не тільки розумом а й серцем (О. Довж.). 11. Хуртовина то хльоскала чабанськими пулами то витягувала з себе вовче виття то, притихаючи, несподівано озивалася джмелиним смутком... (М. Ст.). 12. Більш, ніж меч і огонь і стріла і коса, Небезпечне оружжя – жіноча краса (І. Фр.).

Блок 2. 1. Ніч була сира холодна (П. Мирн.). 2. За вікнами ніч нескінченна зимова ніч (М. Ст.). 3. Одначе й тепер є старому відрада: кладу руки на вулик і маю музику, кладу очі на зорі і маю втіху (М. Ст.). 4. Не міг нічого ані вигадати ані змінити, скільки б не ламав собі голову (В. Шевч.). 5. Богдан, витягши з-під стола чемодан, схилився над ним, розкудланий, замислений: перебирає вкладає студентське своє добро (О. Гонч.). 6. Стеж-

ка піднімалася вгору вилася межі пнями й колодами перелазила через високе каміння (І. Багр.). 7. Не дощ злива африканська (І. Багр.). 8. Наталка подивилась якусь мить мовчки і одвернулась (І. Багр.). 9. Микола вийшов од пана ні живий ні мертвий... (І. Н.-Лев.). 10. На дворі Степан Трохимович все виконав, що загадав собі, йдучи з полустанка переніс решту снопів до клуні нарубав хмизу... (М. Хвил.). 11. Отаман був чоловік невисокий але дуже широкий в плечах з великою головою з здоровими чорними вусами з заплаканим лицем і чорними блискучими очима (І. Н.-Лев.). 12. Росли брати зростали та не були друзями (М. Коц.).

Блок 3. 1. З-під густих низьких брів блищали невеликі темні горді очі (І. Н.-Лев.). 2. Його вдача, як велика річка після весни, почала входити в свої береги але часом вряди-годи знов несподівано виходила з берегів і розливалась бурлацтвом, доки зовсім вгамувалась на старість (І. Н.-Лев.). 3. Був пишний тихий літній вечір (І. Н.-Лев.). 4. Хатки там убогі обшарпані з невеличкими подвір'ями, а за хатками ні тобі огороду ні тобі і саду-винограду (О. Виш.). 5. Дніпро виблискував сріблом своїх широких вод і ловив поверхнею проміння веселого сонця (М. Хвил.). 6. Парубок не парубок, а на вечорниці, мабуть, і зараз пішов би... (М. Хвил.). 7. Але ніхто навіть і гадай, не мав, що командир вагається або хвилюється (Ю. Янов.). 8. З саду віяло ласкавим теплим вітром, напоєним пахощами квітучих дерев (М. Ст.). 9. В селі було пусто й тихо (М. Коц.). 10. Захвилювалась вода, мов жито від вітру покотилась валами до берега і вдарила з глухим стогоном в пісок, розбиваючись на тисячі білих крапельок...(М. Коц.). 11. Обходили болото кілька днів, але не було йому ні кінця ні краю (П. Загр.). 12. Тут не те що слово кожен подих чутно (П. Загр.). 13. Дорога то спускалась униз то знов підіймалась угору (П. Кул.).

Завдання 4. Поставити розділові знаки при узагальнюючих словах.

Блок 1. 1. Поле, садок, городець все це існувало завдяки Теодорі (В. Врубл.). 2. Весь степ, і лиман, і озеро, і море все закуталось в якийсь чарівний світ, повилось прозорим сизим туманом (І. Н.-Лев.). 3. Професора вразило все і голос, і краса, але найбільш видався йому незвичним вираз обличчя цієї дівчини (В. Врубл.). 4. Квіття, виноградні лози та листя, скіфські й сучасні мотиви в химерному поєднанні все це він збирається подати на обласну виставку самодіяльних митців (О. Гонч.). 5. Чоловіки були озброєні

хто чим ножами й косами, дехто шаблею чи списом, довбнями чи просто окутими залізом палицями (В. Шевч.). 6. Увесь двір, садок, хата все було залите червоним світлом, ніби кров'ю (І. Н.-Лев.). 7. Бабуся і маленька, схожа на келію світлиця, запах меду і воску, парене молоко і житній хліб все це нагадувало дитинство (В. Соб.). 8. Хата була зовсім проста: піч, лежанка, одна лава, стіл, полиця усе з простих дощок (А. Чайк.).

Блок 2. 1. Всяке птаство, як-от деркачів, перепілок, куликів, курочок можна було викосити косою в траві (О. Довж.). 2. Все змішалось і злилось до купи і земля, й море (І. Н.-Лев.). 3. Сонце, напевне, вже схилилось за полудень, але Петро не помічав нічого ні голоду, ні втоми, ні вогкості, що пронизувала його... (М. Стар.). 4. І земля, і вода, і повітря все послуло (М. Коц.). 5. Ярослав і не заперечував, сам споруджував церкви, ставив скрізь і в Ростовській землі, і в Новгородській, і в самому Києві, хоч тут доводилося найперше лагодити все після нескінченних пожеж (П. Загр.). 6. Вода, хмари, плав усе пливло, все безупинно неслося, шуміло, блищало на сонці (О. Довж.). 7. От і виходили з Запорожжя один за одним гетьмани козацької Тарас Трясило, Павлюк, Остряниця з мечем і пожежею супроти ворогів рідного краю (П. Кул.). 8. Під стріхою, у сінях, за вікном всюди виднілися великі й малі снопи і пучечки висушених дбайливо перев'язаних трав (В. Соб.).

Завдання 5. *Поставити розділові знаки при відокремлених означеннях.*

Блок 1. 1. Поперед стояла селянка в зеленаستому пальті мабуть, колись теплому тепер вистріпаному і витертому з нерівною злеглою ватою (В. Бар.). 2. На сволоці мальованому жовтою та зеленою фарбами лежать дві-три книжки... (Г. Кос.). 3. Коло столу накритого білою скатертиною і заставленого усяким свяченим стояла Олеся (І. Н.-Лев.). 4. Завжди зі смаком одягнена, з м'якими неквапливими рухами, лагідна у поведженні вона справляла враження добре вихованої, інтелігентної панночки (В. Врубл.). 5. І хоч педагогічних нахилів не виявила стосовно свого сина, зате ж є в ній оцей хист серед усіх труднощів виплекати оцей саджанець зернолистий!.. (О. Гонч.). 6. Розтривожений підвівся і рушив знов у кучугури (О. Гонч.). 7. Марися мимоволі задивилася на це обличчя бліде, чисте, одухотворене (О. Гонч.). 8. Пішов і пішов далі той дощ, величезним вітрилом сивіє над річкою змішаний із сонцем, аж білий... (О. Гонч.). 9. Нова хата біла, чепурна

привітно виглядала з-за обгороджених лихою осінньою негодою груш... (П. Мирн.). 10. Деколи пташина прилітає, сідає навпроти вікна на гілляччі дерева ще голого, весняного (О. Гонч.). 11. Простора хатина чепурно вибілена, тепла та ясна, тиха та щаслива війнула на його якимсь теплим духом... (П. Мирн.). 12. Обмерзла, знесилена, голодна вона зупинила біля кількопверхової крамниці коня (М. Ст.). 13. Туман заливав вулиці міста сухий і драглистий, душний, а через те чавкий (В. Шевч.). 14. Вечорами дівчата співають весняних, а хлопці сміються і не сміють підспівувати, бо це дівоче діло весну славити... (Ю. Янов.). 15. Затуманене легкими й прозорими хмарками над містом пливло гаряче сонце (В. Соб.).

Блок 2. 1. На південь здіймаються високі гори подекуди вбрані смарагдовою зеленню, подекуди голі й кам'янисті (М. Вовч.). 2. Проте хлопець уже, видно, не чув її оглушений і засліплений болем образи (О. Гонч.). 3. Слід залишити добру пам'ять про себе – тоді вона буде вічна, нетлінна, і діти славних батьків пронесуть і збережуть її недоторканну й священну (М. Вовч.). 4. Упав підступно повалений Максим, і над ним почервоніле від гніву і туги нахилилося лице Тугара Вовка (І. Фр.). 5. Усамотнений, відсторонений сидів, злігши підборіддям на парту, пірнувши стуженим поглядом у вікно (О. Гонч.). 6. Блакитні широкі долини розстелялись і крутились казково вкриті буйними травами, квітами, свічадами озер (І. Багр.). 7. Височенна, чотирирусна тайга буйна й непролазна, як африканський праліс стояла навколо зачарована (І. Багр.). 8. Бистра, гірська, завширшки з Ворсклу річка текла, петляючи в нетрях (І. Багр.). 9. Щедро накладені смолені дрова горіли дружно (І. Багр.). 10. Хлопець, зігнувшись, сидів біля вікна й проводжав поглядом пароплавчик, що вибілений скісним призахідним сонцем пішов і пішов, віддаляючись у бік лиману (О. Гонч.). 11. Це була ціла трагедія для Грицька спостерігати і не мати сили якось допомогти (І. Багр.). 12. Балка вкрита садками вилась попід горою і ховалась далеко-далеко в старому липовому лісі (І. Н.-Лев.). 13. На їхню долю випало найважче витворити в уяві те, чого ще не було ніколи (П. Загр.). 14. Річка Оскіл – чудесна річка з прозорою, лагідною водою, з очеретами та пахучою осокою по берегах, з затоками й рукавами, з широкими по лівому березі луками, що дивляться на світ Божий незчисленними очима-озерами порослими зеленими-зеленими шовковими віями (О. Виш.).

Блок 3. 1. Бува, коли зайде до них із півдня степовик високий, кощавий, жилавий, попечений сонцем і вим'ятий негодою, прийде й осяде край села... (Ю. Янов.). 2. Вона йшла по місту вільна; яке це надзвичайне почуття йти вільною, повертати, куди хочеш, ставати, де забажається, дивитися, милуватися, жити! (Ю. Янов.). 3. Схвильований, приголомшений він мовчки спинився посеред келії (М. Стар.). 4. Потомлені далекою дорогою і літньою спекою коні ступали ліниво, понуривши голови (М.Стар.). 5. Налякані страшним явищем природи птахи то з голосними криками кружляли навколо своїх гнізд, то забивалися під покрівлю дзвіниці... (М.Стар.). 6. З природи мовчазна вона залюбки слухала веселу та гарну бесіду (М.Коц.). 7. Вона сполохана обернулась в той бік... (М. Коц.). 8. Він був маленький і широкий майже квадратний у постаті (П. Загр.). 9. Ярослав навчився за ці всі роки боротьби й терпінь найголовнішого для державного мужа вміння ждати (П. Загр.). 10. Осяяний сонцем перед нами розкрився зовсім новий світ (О. Довж.). 11. Небо було високе із сліпучою голубінню без жодної хмаринки (Г. Тют.). 12. Позбавлений можливості говорити з людьми Дорош у сто раз сильніше переживав свою трагедію (Г. Тют.). 13. Маленькою хмаринкою темніє над глибоким яром закинутий у степу хутірець (С. Вас.). 14. Лейтенант ще зовсім юний хвилювався неймовірно, але намагався виглядати стриманим, холоднокровним і спокійним (В. Соб.). 15. На подвір'ї щось там робив сторож дому високий, понурий і мовчазний чоловік, з блідим лицем, з чорною стрепіхатою бородою і дико блискучими очима (І. Фр.).

Завдання 6. Поставити розділові знаки при відокремлених прикладах.

Блок 1. 1. А втім, наче крізь крило лебедя, виглянуло сонце відображення свічки в золотому дзеркалі (В. Бар.). 2. Як великий художник природа дала волю своїм фантазіям... (О. Гонч.). 3. А де ж йому звичайному хлопцеві взяти її? (М. Ст.). 4. Спускалися до печер по погано втоптаній стежці, і до них по дорозі приєднався ще й я смиренний автор цих рядків (В. Шевч.). 5. Ось вони цілою групою – хлопці, дівчата – сфотографовані між зеленню біля надмогильного пам'ятника батькові українського театру Кропивницькому (О. Гонч.). 6. Петро старого Шрама син скочив на землю і взяв од панотця коня (П. Кул.). 7. Солов'ї ці невтомні співці весни і кохання заливисто перетьохкуються у вербах... (О. Гонч.). 8. Легенький човник був уже на піщаному березі, а біля нього, спершись на кермо, стояв наш старий знайомий

козак Книш (М. Вовч.). 9. А інженер тобто Григорій лежав під куренником горілиць і, зажмуривши очі, дослухався до ноток в тім голосі (І. Багр.). 10. На призьбі сиділа його мати Маруся Джериха вже немолода молодиця, бліда, з темними очима, з сухорлявим лицем (І. Н.-Лев.). 11. Мир і спокій панували в хоромині, свят-вечір розкривав перед Васильком найбільшу свою таїну годування духів предків (Р. Фед.).

Блок 2. 1. А їм степовикам гірська природа тривожна, незнайома для душі (Ю. Янов.). 2. У прозорому п'янкуму повітрі почепився перший срібний дзвоник весни крихітний жайворонок (Ю. Янов.). 3. Шахаєві підвели Галатів подарунок вороного коня (Ю. Янов.). 4. Вона Мотря своїми руками мусила всьому лад дати... (М. Коц.). 5. Надзвичайно цікавим був один військовий літун і командир ланки на прізвище Шклярук (І. Багр.). 6. Семен дуже любив свою неньку стару Наумиху, як її прозивали на селі (М. Коц.). 7. Князь Ярослав сидів над гарним озерцем синювата латочка серед старих білих беріз, сидів уже давно... (П. Загр.). 8. За Трояновими воротами була ще одна тіснина глибоке гірське долище, на дні якого звивалась шумка річечка (П. Загр.). 9. І росло ще, пригадую, багато тютюну, в якому ми маленькі ходили, мов у лісі... (О. Довж.). 10. Кость наш головний отаман глянув із презирством у бік Гордієнка, який сказав цю чудну думку... (Г. Кос.). 11. Найменша дочка його Соломія підвівши голову, оглядала обсіпану плодами яблуню (М. Ст.).

Завдання 7. Поставити розділові знаки при відокремлених обставинах.

Блок 1. 1. Жінка байдуже глянула великими, темінню обведеними очима на пана і думаючи своє зітхнула (М. Ст.). 2. Товариство сидить коло груби і дивиться на огонь, на його огненні язики, що сплітаючись лижуть з усіх боків сухі дрова (П. Мирн.). 3. По обіді святково прибравшись вони удвох виходили на вулицю (В. Врубл.). 4. Він пригинаючись прикривав очі рукою і все глибше і глибше вгрузав у сніги (М. Ст.). 5. Та через якусь хвилину, мов у сновидді, з-під лісу вилетіли вершники, а з-під хутора переймаючи їх вимчали розсипаючись полем козаки (М. Ст.). 6. Він встав і обережно ступаючи перейшов через кімнату (М. Ст.). 7. Хмари завирували, закипіли і тяжко рушили вперед опускаючись все нижче... (Г. Тют.). 8. А експрес летів і летів поспішаючи, приспівуючи, пританцьовуючи на великій дорозі (І. Багр.). 9. Дівчата зачіпали Миколу жартуючи а він усе стояв пох-

нюпившись (І. Н.-Лев.). 10. Вони всі йшли мовчки притаївши дух і не оглядаючись (І. Н.-Лев.).

Блок 2. Богдан тихцем увійшов до хати, ступнув пару кроків і за щось зачепившись ледве не розтягнувся на долівці (М. Ст.). 2. Василина вернулась до двору плачучи (І. Н.-Лев.). 3. Ліси стоять замислившись, в задумі (Ю. Янов.). 4. Вона йшла кваплячись стежкою на гору і не оглядалася (Т. Осьм.). 5. Наблизившись до церковної садиби один з них, ставний молодий парубок з чорним смаглим обличчям і чорними бровами, відокремився від своїх товаришів і ставши однією ногою на приступку перелазу перескочив у двір (М. Стар.). 6. Незважаючи на косогір колись у тому довгому яру йшли садки (І. Н.-Лев.). 7. Зійшовши на берег загін не відпочиваючи рушив гористою місцевістю до Чигирин (М. Стар.). 8. Дарина вийшла з хати, але поминувши будинок попрямувала в сад (М. Стар.). 9. Вітер вив, мов дикий звір, і змітаючи цілі кучугури снігу підіймав їх догори...(М. Коц.). 10. Адже й названо город Радогость певно насміхаючись з того далекого і широкого світу, який ніколи не здолає тих потаємних стежок, що ведуть сюди (П. Загр.). 11. Юрба ще трохи погомоніла, потопталася і бачачи, що вже нічого не зробиш, стала поволі розходитися (Г. Тют.).

Завдання 8. Поставити розділові знаки при відокремлених додатках.

1. Поки люди налагодились з жнивими, то на його дворі замість, похилої хатини стояв веселий будинок...(П. Мирн.). 2. В нього не було ні вогню, ні зброї, в нього не було нічого навіть шапки й черевиків лише напівзітліле тюремне лахміття...(І. Багр.). 3. Лівий берег Дністра зокрема між Могилевом і Ямполем являє собою гірський кряж, який то відступає, то наближається до ріки (М. Стар.). 4. Окрім того з огляду на військовий час я змушений був до маскуванню (П. Загр.). 5. І ніхто того не чув, не знав й не бачив опріч Марка маленького (Т. Шевч.).

Завдання 9. Поставити розділові знаки при уточнюючих членах речення.

Блок 1. 1. Тут у цій найбільшій кімнаті стояло фортепіано (В. Врубл.) 2. На ніч ударив мороз, і від нього тріщали аж пострілювали дрова у повітках і дерев'яні стіни (В. Шевч.). 3. Там далі живуть інші народи, і мені хочеться роздивитися їх (В. Шевч.). 4. Звідти із Запоріжжя був забраний батько – перед арештом він працював у міськвиконкомі (О. Гонч.). 5. На луках понад Ташанню густими хвилями перекочувався туман (Г. Тют.). 6. Тут же

в садку за саморобним столиком, над яким нависало вишневе гілля, дівчата лаштували обідати (О. Гонч.). 7. Тільки з часом він помітив, що море не білосніжне, яким здалося напочатку, а синє-синє аж зеленаве... (Ю. Збан.). 8. Тут при березі село здавалось питомим витвором просторів, чарівною квіткою землі, неба й води (В. Підм.).

Блок 2. 1. Здалека із задніпровських аеродромів піднялись й мало-помалу допливли бомбардувальники – тісно, крило до крила, хвіст у хвіст (Ю. Янов.). 2. А за річкою попід кучерявим зеленим лісом вся гора вкрита розкішними килимами ярини (М. Коц.). 3. Тьохкає аж розлягається в саду соловейко (М. Коц.). 4. Через тридцять два роки в січні 1202 року Київ взятий був князем Рюриком Ростиславовичем... (П. Загр.). 5. Влітку дід частенько лежав на погребні ближче до сонця особливо в полудень... (О. Довж.). 6. Рано-вранці тільки-но розвиднілось рушили (І. Багр.). 7. І десь далеко за темною смугою лісу обізвався грім (С. Вас.). Здалеку з-поза річки стріляли гармати (О. Довж.). 8. Джеря був сивий аж білий (І. Н.-Лев.).

Завдання 10. *Поставити розділові знаки при вставних конструкціях.*

Блок 1. 1. Здавалось життя вона любить тільки тому, що в ньому можна було співати (В. Врубл.). 2. Нашестя найстрашніших рухливих пісків людина таки спромоглася тут зупинити, і виявляється зупинила вона їх...очеретиною (О. Гонч.). 3. Ось нарешті й директорів котедж (О. Гонч.). 4. Одначе радість зустрічі з сином уже притьмарювалась для неї тривогою, неясністю того, що сталося (О. Гонч.). 5. Нарешті втікача таки загнали в глухий кут... (О. Гонч.). 6. Зовні однак ніщо не віщувало грози (О. Гонч.). 7. А Чіпка наче таке собі діло вигadaв гуля та й гуля... (П. Мирн.). 8. Добро і справедливість, подумав я, все менше й менше цінуються в цьому світі, а може вони в ньому ніколи й не цінувалися (В. Шевч.). 9. Не було мабуть кращої людини в світі, як дідусь (О. Гонч.). 10. І все-таки я не міг зосередитися (В. Шевч.). 11. Так що мажорну новелу можна сказати скінчено (М. Хвил.). 12. Можливо через те прийшла мені до голови зовсім несподівана думка (В. Шевч.). 13. Збір виявляється був для того, щоб одержувати зброю (О. Гонч.). 14. Місяць, зорі і ніч так заворжили село, що здається ніколи не розірве воно місячної повені (М. Ст.).

Блок 2. 1. Гроза безперечно не дала б можливості провести час так, як хотілося б (М. Хвил.). 2. На тлі яро-зеленої молоді березини гаптувались чорні гілки соснини, а там, де березина витісняла сосну та пропускала пару-

си сонця, все здавалось залито було бенгальським вогнем (М. Коц.). 3. Інколи здавалося, що сніг летить не згори на землю, а навпаки (В. Шевч.). 4. Остапові здавалося, що вони мусять держатися правої руки; Соломія ж навпаки доводила, що їм слід повернути вліворуч (М. Коц.). 5. Насамперед він мусить відчути, що потрапив у здоровий, вимогливий, але й справедливий колектив (О. Гонч.). 6. Далекі дзвони гуділи в ясному повітрі тихо й мелодійно, і здавалося, що то дзвенить золото сонця (М. Коц.). 7. Може це було останнє село, що він побачив перед містом (В. Підм.). 8. Милуючись бандурою, він проте дивився не стільки на неї... (М. Вовч.). 9. Чумаки не любили заліза, бо воно казали притягає грім (О. Довж.). 10. Під ногами була безодня, та на щастя вона вхопилася за кущ очерету і вилізла (М. Коц.). 11. Вони ніби не йшли, а здавалось самі ноги несли їх додому (І. Н.-Лев.). Громада як кажуть великий чоловік... (О. Виш.). 12. Тут вам нарешті мало не біля кожного будинку розведено запашні клумби... (М. Хвил.). 13. Але гості на жаль публіка дуже капризна (М. Хвил.). 14. Падало жовте листя, а здавалось, що то золото капає на землю з дорогих шат (М. Коц.).

Блок 3. 1. Треба було припускати, що можливо за якийсь час ці хмари натиснуть на блакить ясного неба і зроблять грозу (М.Хвил.). 2. Нарешті почало темніти (М. Хвил.). 3. Стояла і справді темна осіння ніч (М. Хвил.). 4. На його думку там були місця, де можна пересидіти негоду... (Ю. Янов.). 5. Ліс був осінній отже прозорий... (Ю. Янов.). 6. Бій, як усі добрі морські бої, мав раптовий початок і на жаль такий же раптовий кінець (Ю. Янов.). 7. Справді їхня коротка розмова привернула до себе увагу людей (М. Стар.). 8. А час збігав, тривожний гомін і метушня в світлиці не тільки не вгамувалися, а навіть зростали...(М. Стар.). 9. І справді було гарно на ниві, несканно гарно! (М. Коц.). 10. І певно в багатьох людей теж добігали до кінця дні перебування коло моря, і люди раділи поверненню додому, але водночас жалко було розлучатися з морем і горами... (П. Загр.). 11. Вона родилась на мою думку в Парижі... (Г. Кос.). 12. Звали нашого діда як я вже потім довідався Семеном (О. Довж.).

Завдання 11. Поставити розділові знаки для виділення порівнянь.

Блок 1. 1. З хати мов тіні почали виходити мовчазні люди (М. Ст.). 2. У півсні мов на терезах погойдувалась сибірська та українська земля, і думки то птицями летіли по них, то з боєм ішли мов колодники (М. Ст.). 3. Посипався як з решета наглий краплистий дощ, а далі полив як з відра

(І. Н.-Лев.). 4. Майстерня була така ж як і на Холмщині, але працювалося в ній інакше... (Ю. Янов.). 5. Сон як добра мати чарував усе чарівничим спокоем, прикривав стиха темним пологом (П. Мирн.). 6. Надворі було краще ніж у хаті (М. Коц.). 7. Гори неначе поламалися та порепалися балками до самого долу (І. Н.-Лев.). 8. Незабаром усі як побиті поснули (П. Мирн.). 9. В хаті було як у віночку (М. Коц.). 10. Церква ніби виповнилась жовтим жаром (Ю. Янов.). 11. Цілий тиждень лив дощ як з відра (П. Мирн.). 12. Два місяці неначе осміхаються один до одного (М. Коц.). 13. Над ставком знявся білий туман та мов серпанком оповив краєвид (М. Коц.): 14. Картина була незвичайна неначе сон чи казка (О. Довж.). 15. Вся сім'я в Джериній хаті наче ожила (І. Н.-Лев.).

Блок 2. 1. А в селі й досі мов страсні свічі ворушились убогі вогники (М. Ст.). 2. Та вода народжується в горах, стікає з них і впадає у червоне як кров море (В. Шевч.). 3. Задушлива мов у тропіках була ніч... (О. Гонч.). 4. Душа летіла як сокіл, а ноги, перемагаючи вже надзвичайні труднощі, не поспішали вже, плутались у хащах (І. Багр.). 5. Він тепер придививсь, що в неї були темні як терен очі і довгі-довгі гарні вії (І. Багр.). 6. Од ранку до вечора робота та робота, а прийде ніч, упадеш на голу лаву та й заснеш як мертва (І. Н.-Лев.). 7. Зелені як пух чагарі тяглись по обидва боки Дністра й понад лиманом широкої смугою (І. Н.-Лев.). 8. Микола сидів немов дерев'яний, схиливши голову (І. Н.-Лев.). 9. Київ сьогодні дихав і жив, пронизаний піснею мов сонячним променем... (Ю. Янов.). 10. Гайки мов зелені ватри горять до самого небокраю (Ю. Янов.).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Головащук С. І. Словник-довідник з правопису та слововживання / С. І. Головащук ; за ред. В. М. Русанівського. – Київ, 1989.
2. Голоскевич Г. К. Правописний словник : близько 40000 слів / Г. К. Голоскевич. – Київ, 2006.
3. Караман С. О. Українська мова : усний і письмовий (диктант) екзамени. Поглиблений етап вивчення / С. О. Караман. – Київ, 1998.
4. Козачук Г. О. Підвищення грамотності учнів / Г. О. Козачук. – Київ, 1995.
5. Козачук Г. О. Українська мова для абітурієнтів / Г. О. Козачук. – Київ, 1993.
6. Козачук Г. О., Шкурятяна М. Г. Практичний курс української мови : навч. посіб. для вузів / Г. О. Козачук, М. Г. Шкурятяна. – Київ, 1993.
7. Кононенко П. П., Кадомцева Л. О., Мацько Л. І. Українська мова : посібн. для вступників до вузів / П. П. Кононенко, Л. О. Кадомцева, Л. І. Мацько. – Київ, 1990 ; 1991 ; 1992.
8. Кочан І. М., Токарська А. С. Збірник диктантів і переказів з української мови для вступників до вищих навчальних закладів / І. М. Кочан, А. С. Токарська. – Львів, 1993.
9. Лобода В. В., Скуратівський Л. В. Українська мова в таблицях : довідник / В. В. Лобода, Л. В. Скуратівський. – Київ, 1993.
10. Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Українська мова: усний та письмовий екзамени / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко. – Київ, 1992 ; 1993.
11. Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Українська мова : посіб. для старшокласників і абітурієнтів / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко. – Київ, 1995.
12. Навчальний правописний словник української мови : близько 40000 слів / за загал. ред. Д. Х. Баранника і Д. І. Руденка. – Харків, 1997.
13. Нитченко Дм. Український орфографічний словник: 10000 слів / Дм. Нитченко. – Мельборн, 1985.
14. Орфографічний словник української мови: близько 120000 слів / уклад. В. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. – Київ, 1994.
15. Пазяк О. М., Сербенська О. А., Фурдуй М. І., Шевченко Л. Ю. Українська мова : практикум / О. М. Пазяк, О. А. Сербенська, М. І. Фурдуй, Л. Ю. Шевченко. – Київ, 1990.

16. Паламар Л. М. Практичний курс української мови : навч. посіб. / Л. М. Паламар. – Київ, 1995.
17. Плющ М. Я., Грипас Н. Я. Українська мова : довідник / М. Я. Плющ, Н. Я. Грипас. – Київ, 1990.
18. Плющ М. Я., Леута О. І., Гальона Н. П. Сучасна українська літературна мова : збірник вправ / М. Я. Плющ, О. І. Леута, Н. П. Гальона. – Київ, 1995.
19. Русанівський В. М., Пилинський М. М., Єрмоленко С. Я. Українська мова : посіб. для учнів 10-11 класів / В. М. Русанівський, М. М. Пилинський, С. Я. Єрмоленко. – Київ, 1992.
20. Словник труднощів української мови / За ред. С. Я.Єрмоленко. – Київ, 1989.
21. Терлак З. М., Кочан І. М., Пілецький В. І. та ін. Українська мова у вправах і завданнях / З. М. Терлак, І. М. Кочан, В. І. Пілецький та ін. – Київ, 1990.
22. Терлак З. М. Українська мова : збірник вправ із синтаксису та пунктуації / З. М. Терлак. – Львів, 1999.
23. Тоцька Н. І. Українська пунктуація : практикум / Н. І. Тоцька. – Київ, 1990.
22. Український правопис. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> (дата звернення 22.09.2019).
23. Чукіна В. Ф. Граматика української мови в таблицях і схемах / В. Ф. Чукіна. – Київ, 1997.
24. Шевелєва Л. А. Український правопис у таблицях /Л. А. Шевелєва. – Харків, 1996 ; 1997.
25. Шевченко Л. Ю., Різун В. В., Лисенко Ю. В. Сучасна українська мова : довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко. – Київ, 1996.
26. Ющук І. П. Практикум з правопису української мови / І. П. Ющук. – Київ, 1994 ; 1996.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Основні орфограми. Основні пунктограми	4
Завдання з орфографії для самостійного опрацювання	5
Завдання з пунктуації для самостійного опрацювання	21
ЛІТЕРАТУРА.....	33
ЗМІСТ	35

Навчальне видання

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ З ОРТОГРАФІЇ ТА ПУНКТУАЦІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт
з дисципліни «Українська мова»
для студентів усіх спеціальностей

Укладачі: **Гомон** Андрій Михайлович,
Дяченко Олена Валеріївна

Роботу рекомендувала до видання проф. Снігурова Т. О.

В авторській редакції

План 2019 р., поз. 299.

Підписано до друку 27.11.2019 р. Формат 60×84^{1/16}. Папір офсетний.
Друк – ризографія. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 2,09.
Наклад 30 прим. Зам. № 11-19 Ціна договірна.

Видавничий центр НТУ «ХП».

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.
61002, Харків, вул. Кирпичова, 2
